

Csukás István méltatása

Nem lehet ma gyerekeknek úgy írni, hogy az ember tollára ne akadjon egy-két jóízű csukásizmus, amely ezek szerint mindeddig ott lapított és sunnyogott és kuncsorgott meg dirmegett meg dörmögött meg duzzogott meg truccolt, na és még egy iciri-picikét talán faxnizott is valamelyik sarokban. Nem lehet úgy belefogni a mesélésbe, hogy hirtelen át ne zirrenjen előttünk a levegőegen egy golyóvédő madárkapkodó, egy szomorú szamovár (melyet még talán Kassák hajított el), egy szórborzoló és fogcsattogtató kandúr, egy mélységes mélyen alvó szék, egy dicső lovag, egy lesből támadó szárítókötél vagy egy papucs orráról a pamutbojt. Egyszerűen nem létezik. Nem létezik, hogy Csukás István lényei és szavai, mint régente a lápi lidérc, "ki ne elevenedjenek" a nyelvi-képi valóságból, és meg ne borzolják a ma születő meselények és meseszavak kobakját, mondván: szia, öcsi, jó, hogy jöttél!

Akad-e önök között, aki ne szeretné a kerek csokoládét, a szögletes csokoládét, a hosszú csokoládét, a rövid csokoládét, a gömbölyű csokoládét, a lapos csokoládét, a tömör csokoládét, a lyukas csokoládét, a csomagolt csokoládét, a meztelen csokoládét, az egész csokoládét, a megkezdett csokoládét, az édes csokoládét, a keserű csokoládét, a csöves csokoládét, a mogyorós csokoládét, a tejszokoládét, a likőrös csokoládét, a tavalyi csokoládét, az idej csokoládét, és minden olyan csokoládét, amit csak készítenek a világon? Nyilván van persze, aki élből utál minden csokoládét, ám az az érzés, amely ennek a csokoládélitániának a hallatán bennünk támad, csokoládéfüggőségre való tekintet nélkül otthonos és megnyugtató. Csokoládékedvelők és csokoládé-nemkedvelők egyaránt visszatalálnak a közös nevezőhöz, az ősatyához, nemzeti totemmadarunkhoz, Gombóc Artúrhoz. Ő a túlsúlyos magyar testvér, a sebzett lábú gólya, a vízumkényszerrel nyomorított állampolgár, aki nem tud elrepülni éves szabadságra, sem a Hebridákra, sem Horvátországba, groteszk módon itt marad tehát, és bánatában még több csokit eszik, illetve csoki helyett olvadó hógolyókat ajándékoz barátainak.

Csukás István nemzedékeket képzett ki a képzelet tornaóráin. Ő nem azért tanított, mert nem tudta csinálni (aki tanítani sem tudja, az a tornatanár, mondta Woody Allen). Inkább azzal tanított, ahogy csinálta, ahogy formálta, kanyarította a mesét, a valóságot. Neki köszönhetően tudjuk, hogy nemcsak az vagy, akinek leírnak és törzskönyveznek (átlagos kinézetű, közepes termetű, különös ismertetőjel nélküli, blabla...), nemcsak az, amit megeszel (tíz deka párizsi, tizenhárom maradhat?), hanem bizony mindaz, ami lehetnél, amire legvérmesebb álmaidban félve gondolsz, ami lehetnél volna, ha Hufnágel Pisti elvesz feleségül (hogy egy másik nagy népnevelőt idézzek). Azzal vagyok teljes ember, amivé a képzeletem, vágyam, emlékezetem tehet. Teuton lovag vagyok és Hanyi Istók, láthatatlan ember és látható jövedelem, fejedelem és koldus, Lúdas és Döbrögi, hamvas Rómeó és lemart III. Richárd, minden, ami nagyszerű, szép, nemes, és minden, ami ijesztő, rettenetes és szokatlan. Bizony,

Csukás megtanít, hogy ne sikáljuk ingyombingyom tündérkisasszonyosra a világot, hogy ne nyomjunk minden sárkány pofájába leheletillatosítót, ne sminkeljünk topmodellé minden banyát, hiszen egyáltalán nem biztos, hogy az a gonosz, aki annak látszik.

Még egy típushibába ne essünk bele! Amikor ugyanis Csukás gyermekirodalmi érdemeit méltatni szokás, rendre megfélekedezünk róla, hogy van itt egy nukleáris horderejű kortárs költészeti életmű, egy olyan hangütés, mely megismételhetetlen és a legjelentősebbekhez mérhető. Mert mi van itt, kérem? Van itt egy dalmát, aki eszi a vadalmát, hiszen a kínálkozó poénziccer kihagyhatatlan, vérbeli csatár egy pillanatig nem habozik. Itt van Isten kiöltött nyelve is, meghökkentő látlelet, nézi a doktor a szájpadrást, a lepedékeket, hümmög és gondterhel, gondterhel és hümmög, ebből is látszik, hogy igazi doki, nem mű. Van itt húsz kiló Csukás István, akit le kellett adni, majd versben visszasedni, elszámolni vele, elvámolni. Van itt egy kis hagymaillat, por, Beethoven-szinfónia, Kossuth-ropi, Petőfi-csoki, Pilinszky-féle intimbetét és alkoholmentes Weöres Sándor Red Ale. Aprítjuk a kultúrát, tejbe, vajba, felváltjuk apróra, kérjük a visszajárót, visszajáró lélek lengi be Európát, a kapitalizmus kísértete. Van itt alt hangon éneklő rózsa, szopránt trallalázó hársfavirág, macskadög, pállott rongy, karamell-léghajó, málna-citrom-narancs-helikopter, diólevél utaztató, nyers kábszerillata. Van itt egy kutya, bogáncsos pofájából drágakő világít, majd lehunyja, lohol álombéli nyúl után, szaggatja álombéli postás gatyáját, álombéli kiképzők káromkodásának fogad szót vagy az öregördögnek sem. Vannak itt nagy nyári szeretkezések, lehúzott redőny mögött, napcsíkosan, bennünk lakó kifinomult vadállatok, hergelhető belső ének, belső ének éneke. Van itt egy költő, felizgult orrcimpájú gombaszagértő, harcsapucoló, kecségepucoló, aki elsiratja szegény cocát, és üdvözülten ropogtatja a roppanósra sült fület. Van itt egy azonosuló művész, aki túltágult szívébe belapátolja immár hétmilliárd ember gondját, örömét, de azért egyszerűbbnek tartaná, ha inkább hétmilliárd ember azonosulna ővele. Vannak itt semmit legelő molyok és elárvult befőttesüvegek, melyekből dérrrel-dúrral kiköltözött a nyár, mindenféle múlásra emlékeztető vicikvacak. Vannak itt embernövények, miért tűnnek el, ha vannak, miért vannak, ha eltűnnek végül, miért tűnne és miért vanna, miért tüvenne és miért havanna? Van itt egy bevásárlószatyros albatrosz, elrugaszkozik a járdáról, ne érje készületlenül a mennybemenetel, de röpte még nem az igazi, viszont a kamrapolcon megsimogatja a konzervdobozra festett almát. Van itt egy ködbe nyúló libikóka, fogalmunk sincs, ki az ellensúly a túlfelén, de jobban tesszük, ha nem fészkelődünk, nem mászunk le róla, mert máskülönben iszonyú nagyot zakózunk. Van itt egy kitűnő étellift a pokolba, nyikorgó, semmiben utazó, mindenben utazó, ajánlatos liftezni szépen és nem lekésni a csatlakozást. Van itt egy új szemüveg, búcsú a maszatolástól, a bizonytalan körvonalaktól, a tiltott határátlépésektől, van itt egy, persze, kiváltottuk, de fiókban tartjuk, nem viseljük. Van itt egy szervverseny is, igazán belsőleges, lohol a szív, a tüdő, az agy szuszogva,

fuldokolva, zakatolva, lüktet bennük az élet kádenciája. Van itt egy Világrobbantgató Papírfeketítő, aki nemrég ülte meg és állta meg fennállásának és fennülésének nyolcvanadik jubileumát. Van itt több mint nyolcvan év Csukás István, tekeri a Világdarálót, tölti bele a Világszalámit, fűszeresen, pikánsan, frissen, zsványosan. Nyammoghatjuk, habzsolhatjuk, ki-ki vérmérséklete szerint! És díjazzuk, hiszen rászolgált bőségesen!

Lackfi János